

CHARTA ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

MY, LID SPOJENÝCH NÁRODŮ, JSOUCE ODHODLÁNI uchránit budoucí pokolení metly války, která dvakrát za našeho života přinesla lidstvu nevýslovné strasti, prohlásit znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých, vytvořit poměry, za nichž mohou být zachovány spravedlnost a úcta k závazkům plynoucím ze smluv a jiných pramenů mezinárodního práva, podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň **ve větší svobodě,** AKTOMU CÍLI pěstovat snášenlivost a navzájem žítí v míru jako dobří sousedé, sjednotit své síly k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, přijmout zásady a zavést metody zajišťující, aby ozbrojené síly nebylo užíváno jinak než ve společném zájmu, a používat mezinárodního ústrojí k podpoře hospodářského a sociálního povznesení všech národů, ROZHODLI JSME SE SDRUŽIT SVÉ ÚSILÍ, ABYCHOM TĚCHTO CÍLŮ DOSÁHLI. Proto se naše vlády prostřednictvím svých zástupců, kteří se shromáždili v městě San Franciscu a předložili své plné moci, jež byly shledány v dobré a náležité formě, dohodly na této Chartě Spojených národů a zřizují tímto mezinárodní organizaci zvanou Spojené národy.

ROZVOJ, BEZPEČNOST A LIDSKÁ PRÁVA PRO VŠECHNY

Spojené národy

Shrnutí zprávy
generálního tajemníka OSN

ve větší svobodě

ROZVOJ, BEZPEČNOST
A LIDSKÁ PRÁVA PRO VŠECHNY

Shrnutí zprávy
generálního tajemníka OSN

Spojené národy
Praha 2005

I. Úvod: historická příležitost v roce 2005

V září 2005 budou na summitu v New Yorku světoví představitelé hodnotit pokrok, jehož bylo dosaženo od přijetí Deklarace tisíciletí v roce 2000. Generální tajemník OSN v této souvislosti navrhuje konkrétní plán, jak postupovat, aby byl svět schopen naplnit do roku 2015 závazky plynoucí z Rozvojových cílů tisíciletí. Jde o politická rozhodnutí a reformy, jichž lze dosáhnout, pokud nebude chybět nezbytná politická vůle.

Vývoj po roce 2000 ukazuje na nutnost obnovení konsensu v klíčových otázkách a následnou realizaci kroků nutných k naplnění Deklarace tisíciletí. Společným jmenovatelem veškerého úsilí musí být potřeby a naděje lidí všude na světě. Svět musí pokročit v otázkách bezpečnosti, rozvoje a lidských práv najednou, protože jinak neuspěje ani v jedné z nich. Lidstvo nemůže dosáhnout bezpečnosti bez rozvoje, ani rozvoje bez bezpečnosti, a nebude se těšit ani jednomu bez respektování lidských práv.

V globálním světě společných hrozeb a příležitostí je v zájmu všech zemí, aby výzvam čelily efektivně. „Větší svobody“ se dočkáme pouze tehdy, dosáhneme-li široké, hluboké a udržitelné globální spolupráce mezi státy. Svět potřebuje silné a schopné státy, efektivní spolupráci s občanskou společností a soukromým sektorem i efektivní regionální a celosvětové mezivládní instituce schopné mobilizovat a koordinovat kolektivní akce. OSN je nutné radikálně zreformovat s velkou odvahou a rychlostí.

II. Zbavení chudoby

V uplynulých 25 letech došlo k dosud největšímu snížení extrémní chudoby ve světě. Naproti tomu máme desítky chudých zemí, které ve stejném období zchudly ještě více. Více než miliarda lidí žije z příjmů nižších než jeden dolar na den. Každý rok umírají tři miliony lidí na AIDS, 11 milionů dětí se nedožije pátého roku života.

Svět nyní disponuje dostatečnými zdroji a technologiemi, díky nimž se právo na rozvoj může stát realitou pro každého, a které dokáží zbavit lidstvo chudoby. Existuje i společná vize rozvoje. Rozvojové cíle tisíciletí se zabývají otázkami jako je snížení extrémní chudoby na polovinu, zavedení školní docházky pro všechny děti a zastavení šíření infekčních nemocí, např. AIDS. Cílovým rokem naplnění je rok 2015. Staly se obecně přijímaným kritériem širšího pokroku, který přijaly za svůj dárci, rozvojové země, občanská společnost i hlavní rozvojové instituce.

Rozvojových cílů lze do roku 2015 dosáhnout, ale pouze v případě, že všechny státy přehodnotí svůj dosavadní přístup a radikálně urychlí a posílí praktické kroky.

V roce 2005 musíme plně realizovat „globální partnerství pro rozvoj“. Je to jeden z rozvojových cílů, potvrzený v roce 2002 na Mezinárodní konferenci o financování rozvoje v Monterrey (Mexiko) a na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (Jihoafrická republika). Takové partnerství musí být založeno na vzájemné odpovědnosti: rozvojové země musí posílit způsoby vládnutí a správy, zakročit proti korupci, podporovat ekonomický růst, jehož hlavním motorem je soukromý sektor, a maximalizovat domácí zdroje k financování národních rozvojových strategií. Vyspělé země pak musí jejich snahy podpořit prostřednictvím rozvojové pomoci, novým kolem obchodních jednání orientovaných na rozvoj a dalším výraznějším oddlužováním.

Toto jsou prioritní oblasti pro rok 2005:

NÁRODNÍ STRATEGIE: Všechny rozvojové země potýkající se s extrémní chudobou musí do roku 2006 přijmout a začít realizovat státní rozvojové programy, dostatečně účinné, aby bylo možné naplnit rozvojové cíle do roku 2015. Ty musí brát v úvahu sedm klíčových oblastí: rovnost pohlaví, ochrana životního prostředí, rozvoj venkova, rozvoj měst, rozvoj systémů zdravotní péče, vzdělání a věda a technologie.

FINANCOVÁNÍ ROZVOJE: Globální rozvojovou pomoc je nutné v příštích několika letech více než zdvojnásobit. Není k tomu zapotřebí nových slibů donorských zemí, potřebujeme splnit ty, které již byly dány. Všechny vyspělé země, pokud tak již neučinily, by měly stanovit časový rozvrh zvýšení rozvojové pomoci na 0,7 HND nejpozději do roku 2015. K zásadnímu zvýšení pomoci by mělo dojít už v roce 2006, v roce 2009 by tato úroveň měla činit již minimálně 0,5 procenta. Zvýšená rozvojová pomoc by měla být především realizována prostřednictvím mezinárodní finanční agentury (*International Finance Facility*). Z dlouhodobého hlediska bude nutné hledat další inovativní zdroje financování. Dostatečné finanční prostředky potřebuje i Globální fond pro boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii. Prostředky pak musí být využity v rámci celkové strategie prevence a léčby. Vedle toho je nutné využívat tzv. „*Quick Wins*“, tedy relativně levné projekty, které však mají široký dopad a potenciál iniciovat výrazné krátkodobé úspěchy a zachránit tak milióny životů (například bezplatná distribuce ochranných sítí proti komárům).

OBCHOD: Obchodní jednání z Doha musí naplnit sliby z oblasti rozvoje a být završeno nejpozději v roce 2006. Prvním následným krokem musí být otevření trhů pro dovozy z nejméně rozvinutých zemí, zbažené celních bariér a kvót.

ODDLUŽENÍ: Výše dluhů rozvojových zemí musí být přehodnoceny a stanoveny na takovou úroveň, která umožní nejhudším státům dosáhnout cílů tisíciletí do roku 2015, aniž by došlo k navýšení stávajících dluhů. Dále jsou nutné praktické kroky v oblasti udržitelnosti životního prostředí. Musíme využít vědeckých poznatků a nových technologií k zastavení klimatických změn a vytvořit ještě inkluzivnější mezinárodní právní rámec, který zajistí stabilizaci emisí skleníkových plynů i po roce 2012, kdy vyprší Kjótský protokol. Do procesu musí být vtaženi všichni

hlavní producenti emisí a bez rozdílu vyspělé i rozvojové země. Rázně je třeba také jednat v otázkách rozšiřování pouští a biodiverzity.

Mezi další priority, které vyžadují globální akci, patří rozvoj monitorovacích mechanismů na sledování infekčních nemocí, posilování celosvětového systému včasného varování před přírodními katastrofami, podpora vědy a technologií ve prospěch rozvoje, podpora regionálních infrastruktur a institucí, reforma mezinárodních finančních institucí a účinnější spolupráce v oblasti migrace tak, aby působila ve prospěch všech.

III. Zbavení strachu

Pokrok v otázce rozvoje brzdí pomalá realizace, v otázkách světové bezpečnosti ale neexistuje ani nejzákladnější konsensus, bez ohledu na zvýšený obecný pocit ohrožení. Dojde-li již k realizaci společné akce v oblasti bezpečnosti, je příliš často předmětem sporů.

Generální tajemník plně podporuje vizi kolektivní bezpečnosti. Mezi hrozby mezinárodnímu míru a bezpečnosti v 21. století patří nejen mezinárodní války a konflikty, ale také terorismus, zbraně hromadného ničení, organizovaný zločin a kriminalita. Patří mezi ně ale i chudoba, smrtelné infekční choroby a pokračující ničení životního prostředí. I tyto hrozby dnes skrývají katastrofický potenciál. Všechny mohou být příčinou smrti nebo snižují šance na přežití obrovského množství lidí. Všechny mohou ohrožovat státy jako základní stavební jednotky mezinárodního systému.

Kolektivní bezpečnost se dnes odvíjí od akceptování faktu, že každá hrozba, která je v určitém regionu chápána jako nejzásadnější, je stejně zásadní i pro všechny ostatní. To není teorie, ale fakt, který vyžaduje bezodkladné řešení.

OSN musí být přetransformována v účinný nástroj, jakým vždy měla být – nástroj k účinnému předcházení konfliktům. K tomu je nutné učinit několik klíčových kroků a institucionálních změn:

PREVENCE TERORISMU: Svět potřebuje společnou protiteroristickou strategii založenou na pěti pilířích: odrazování lidí od využívání a podpory terorismu; bránění teroristům v přístupu k finančním prostředkům a potřebným materiálům; bránění státům v podpoře terorismu; rozvíjení schopnosti států bojovat proti terorismu; a obrana lidských práv. Potřebná je i společná komplexní úmluva o terorismu založená na jasných definicích a smlouva o zákazu jaderného terorismu.

JADERNÉ, CHEMICKÉ A BIOLOGICKÉ ZBRANĚ: Pokrok v oblasti odzbrojení a nešíření těchto zbraní je klíčový. V otázce odzbrojení je nutné, aby jaderné státy dále omezily arzenály nestrategických jaderných zbraní a prosazovaly dohody o kontrole zbrojení, které počítají nejen s demontáží, ale s úplným a nevratným odstraněním. Jaderné státy rovněž musí potvrdit své závazky v oblasti bezpečnostních záruk a dodržovat moratorium na jaderné testy. V oblasti nešíření je nutné přijetím přídatného protokolu posílit autoritu Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE). Státy se musí zavázat k dokončení, podpisu a realizaci smlouvy o zákazu dodávek štěpných materiálů.

SNÍŽENÍ RIZIKA VÁLEK: Polovina zemí v postkonfliktní situaci během pěti let sklouzne zpět do válečného stavu. Členské státy by proto měly ustavit mezivládní Komisi pro budování míru (*Peacebuilding Commission*) a Podpůrný úřad pro budování míru (*Peacebuilding Support Office*) v rámci Sekretariátu OSN. To umožní systému OSN lépe a účinněji pomáhat v postkonfliktních oblastech. Posílena musí být i naše společná schopnost uplatňovat nástroje vyjednávání, sankcí a mírových operací (včetně politiky „nulové tolerance“ vůči sexuálnímu zneužívání nezletilých a dalších zranitelných osob členy mírových kontingentů, v souladu s politikou nařízenou generálním tajemníkem).

UŽITÍ SÍLY: Rada bezpečnosti musí přijmout rezoluci, která vytvoří základ principů pro použití vojenské síly a zavázat se k jejímu naplňování.

Dalšími prioritami globální akce jsou: efektivní spolupráce při potírání organizovaného zločinu, prevence nezákonného obchodování s malými a lehkými zbraněmi a úplný zákaz nášlapných min, které zabíjejí a zmrzačují nevinné a brzdí rozvoj téměř v polovině zemí světa.

IV. Právo na důstojnost

V Deklaraci tisíciletí se státy zavázaly k prosazování demokracie, posilování vlády zákona a respektování mezinárodně uznávaných lidských práv a základních svobod. Za posledních 60 let byl v této oblasti rozvinut rozsáhlý rámec mezinárodních úmluv.

Bez naplňování jsou však všechny deklarace jen prázdnou dírou. Bez konkrétních kroků nemají sliby žádný smysl. Lidem, kteří čelí brutalitě válečných zločinů, nepomohou pouhá slova Ženevských konvencí. Úmluvy zakazující mučení jsou jen nepoužitelným luxusem pro vězně zneužívané svými vězniteli, kterým mezinárodní lidskoprávní systém umožňuje, aby se schovávali za vysoce postavené známé a kamarády. Obvatelstvo v postkonfliktních oblastech nemá zastání ani když jsou podepsány mírové dohody, pokud nenásleduje vytvoření právního řádu. Závazky k posilování demokracie zůstávají prázdnými slovy pro ty, kdo nikdy neměli příležitost svobodně si zvolit své vládce.

Je tedy nutné, aby byl náš současný právní systém posílen. Ještě důležitější je, abychom byli schopni zabránit selektivnímu plnění přijatých závazků, svévolnému nakládání a porušování bez postihu. Éru tvorby zákonů musí nahradit období jejich plnění.

Je nutné bezodkladně jednat v následujících oblastech:

VLÁDA ZÁKONA: Mezinárodní společenství musí přijmout „odpovědnost za ochranu“ jako základ společné akce proti genocidě, etnickým čistkám a zločinům proti lidskosti. Ratifikovány a naplňovány musí být všechny úmluvy o ochraně civilistů. Musí být posílena spolupráce s Mezinárodním trestním soudem a dalšími mezinárodními tribunály. Posílen musí být i Mezinárodní soudní dvůr a schopnost Sekretariátu OSN pomáhat zemím při znovunastolení práva v postkonfliktních situacích.

LIDSKÁ PRÁVA: Posílen musí být Úřad vysokého komisaře pro lidská práva po stránce finančního zabezpečení i po stránce personální. Úřad musí hrát

aktivnější roli při jednáních Rady bezpečnosti i v navrhované Komisi pro budování míru. Účinnější musí být i orgány systému OSN pro naplňování mezinárodních úmluv v oblasti lidských práv.

DEMOKRACIE: V rámci OSN by měl vzniknout „Fond pro demokracii“, který bude poskytovat pomoc zemím, které zakládají nebo posilují demokratický systém.

V. Posílení OSN

Zásady, na kterých stojí OSN, musí být pevné a neměnné, avšak praktické fungování a organizace činnosti se musí v průběhu času vyvíjet. Pokud má OSN dobře sloužit svým členům a obyvatelům této planety a dostatečně reagovat na výzvy současného světa, musí být plně přizpůsobena podmínkám 21. století.

Reforma vnitřních struktur organizace od roku 1997 velmi pokročila. Změny a reformy ale vyžadují i exekutivní a mezivládní orgány OSN.

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ: Potřebuje výrazné zeštíhlení programu jednání a zrychlení rozhodovacího procesu. Mělo by se zaměřit na zásadní otázky a rozvinout mechanismy úzké a systematické spolupráce s občanským sektorem.

RADA BEZPEČNOSTI: Její složení musí odpovídat mocenskému rozložení sil současného světa. Generální tajemník podporuje reformní návrhy nezávislého panelu z loňského roku (viz tabulky Reforma Rady bezpečnosti, Model A, Model B na konci textu) a vyzývá členské státy k jednání o nich. Rozhodnutí o novém modelu RB musí být přijato před summitem OSN v New Yorku v září 2005.

ECOSOC: Potřebná je funkční reforma, která zajistí schopnost Rady efektivně naplňovat rozvojovou agendu OSN, sloužit jako fórum rozvojové spolupráce a řídit činnost mezivládních orgánů celého systému OSN v ekonomické a sociální oblasti.

RADA PRO LIDSKÁ PRÁVA (NÁVRH): Současná Komise OSN pro lidská práva ztrácí důvěryhodnost i profesionalitu a potřebuje zásadní reformu. Měla by být nahrazena novým, menším a akceschopnějším orgánem, Radou pro lidská práva. Její členové budou voleni přímo Valným shromážděním, a to dvoutřetinovou většinou přítomných členů.

SEKRETARIÁT: Generální tajemník podnikne kroky potřebné k reorganizaci Sekretariátu tak, aby byl schopen plnit úkoly vyplývající z této zprávy. Zavede nový mechanismus rozhodování založený na kabinetním stylu práce. Žádá členské státy, aby ho pověřily pravomocemi a potřebnými zdroji k restrukturalizaci složení personálu, aby bylo možné naplňovat současné potřeby. Dále vyzývá, aby státy spolupracovaly na přehodnocení rozpočtů organizace a předpisů v oblasti lidských zdrojů. Přehodnocena by měla být i činnost Úřadu pro vnitřní dohled, který potřebuje větší nezávislost a silnější autoritu.

Je nutné zabývat se i otázkami postavení zástupců OSN v jednotlivých zemích (tzv. *Resident Coordinators*), systémy reakce na humanitární krize a otázkou ochrany vysídlenců. Více podpory potřebují od mezinárodního společenství regionální organizace, především Africká unie. Aktualizaci potřebuje také samotná Charta OSN (zejména klauzule o „nepřátelských státech“), reorganizaci pak zastaralá Poručenská rada a Výbor vojenských pověřenců.

VI. Závěr: příležitost a výzva

Je nyní na rozhodnutí světového společenství zda toto období nejistoty a nejednoznačnosti bude předzvěstí širšího konfliktu, prohlubování nerovnosti a eroze vlády zákona, nebo zda bude využito k obnově institucí ve prospěch míru, prosperity a lidských práv. Je čas jednat, a to hned. Příloha mé zprávy obsahuje seznam specifických návrhů k posouzení nejvyššími představiteli států a vlád. Na základě těchto návrhů je možné jednat. Z pragmatického začátku může vzejít změna směřování světa založená na vizi.

Příloha:

Reforma Rady bezpečnosti

Model A:

Počet stálých členů RB se zvýší ze současných 5 na 11. Počet nestálých z 10 na 13. Celkový počet členů RB bude 24. Právo veta zůstává pouze původním pěti stálým členům RB.

Region	Počet států	Stálé křeslo (pokračující)	Navrhovaná nová stálá křesla	Navrhovaná nestálá křesla (2 roky, nelze prodloužit)	Celkem
Afrika	53	0	2	4	6
Asie a Pacifik	56	1	2	3	6
Evropa	47	3	1	2	6
Amerika	35	1	1	4	6
Celkem model A	191	5	6	13	24

Model B:

Počet stálých členů zůstává nezměněný. Vzniká ale nová kategorie čtyřletého mandátu s možností prodloužení. Počet těchto křesel je 8. Počet nestálých členů RB se zvýší z 10 na 11. Celkový počet členů RB bude 24. Právo veta zůstává pouze původním pěti stálým členům RB.

Region	Počet států	Stálé křeslo (pokračující)	Navrhovaná křesla na čtyřleté období (lze prodloužit)	Navrhovaná nestálá křesla (2 roky, nelze prodloužit)	Celkem
Afrika	53	0	2	4	6
Asie a Pacifik	56	1	2	3	6
Evropa	47	3	2	1	6
Amerika	35	1	2	3	6
Celkem model B	191	5	8	11	24

in larger freedom ve větší svobodě

Zpráva generálního tajemníka OSN rozvoj, bezpečnost a lidská práva pro všechny

V září 2005 budou na summitu v New Yorku světoví představitelé hodnotit pokrok, jehož bylo dosaženo od přijetí Deklarace tisíciletí. Generální tajemník OSN v této souvislosti navrhuje konkrétní plán, jak postupovat, aby byl svět schopen naplnit do roku 2015 závazky plynoucí z Rozvojových cílů tisíciletí. Jde o politická rozhodnutí a reformy, jichž lze dosáhnout, pokud nebude chybět nezbytná politická vůle.

Vývoj po roce 2000 ukazuje na nutnost obnovení konsensu v klíčových otázkách a jeho následnou realizaci. Je v zájmu celého světa prosazovat otázky bezpečnosti, rozvoje a lidských práv najednou, protože jinak neuspěje ani v jedné z nich. Lidstvo nemůže dosáhnout bezpečnosti bez rozvoje, ani rozvoje bez bezpečnosti, a nebude se těšit ani jednomu bez respektování lidských práv.

Svět potřebuje silné a schopné státy, efektivní spolupráci s občanskou společností a soukromým sektorem i efektivní regionální a celosvětové mezivládní instituce schopné mobilizovat a koordinovat kolektivní akce. OSN je nutné radikálně zreformovat s velkou odvahou a rychlostí.

Celá zpráva „**ve větší svobodě**“ je k dispozici v angličtině v Informačním centru OSN v Praze nebo na internetu na adrese <http://www.un.org/largerfreedom/>

Související informace též na českém webu OSN

www.osn.cz

United Nations

vydalo Informační centrum OSN v Praze, červenec 2005